

AMASYA BASININDA ERKEN TARİHLİ BİR GAZETE BİRLEŞMESİ ÖRNEĞİ: SABAH GAZETESİ¹

Nazan KAHRAMAN²

ÖZ

Devletin medya işletmelerine sağladığı destekler içinde resmi ilan ve reklam gelirleri, yerel basının en önemli gelir kaynaklarından birisidir. Günümüzde Basın İlan Kurumu tarafından yürütülen söz konusu gelirlerin dağıtımının tarihi ise oldukça eskidir. Dönem dönem bazı yerel gazetelerin, sadece bu gelirden faydalanmak için kurulduğu eleştirisi yapılırken, bazen de yerel basının gerek ilandan faydalanma şartlarını taşımanın zorluğu ve gerekse de il düzeyinde dağıtılan resmi ilan gelirlerini paylaşmak adına birleştiği görülmektedir. Basın İlan Kurumunun da desteği ile 2012 yılında yoğun olarak yerel basında gazete birleşme süreci yaşanmıştır.

Bu çalışma, Basın İlan Kurumunun kuruluşunu izleyen 1960'larda oldukça erken tarihli sayılabilecek bir gazete birleşmesini konu almaktadır. Bu birleşme, *Amasya Sesi*, *Emel*, *12 Haziran* ve *Yeşilirmak Postası* gazetelerinin Kasım 1964'te Sabah adıyla tek bir gazete olarak yayınlanmasıyla gerçekleşmiştir. Ayrıca bu birleşme, Türk basın tarihinin en uzun soluklu gazete birleşmelerinden birisidir. Çalışmanın elde edilen en önemli bulgularından birisi, söz konusu sürecin resmi ilan ve reklam gelirlerinden faydalanmak için yapılmış olduğudur. Bir diğer önemli bulgu ise sürecin devlet tarafından teşvik edilmiş olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Amasya basını, Sabah gazetesi, gazete birleşmesi, Basın İlan Kurumu

A SAMPLE OF EARLY DATED UNION OF LOCAL NEWSPAPERS IN AMASYA PRESS SOCIETY: SABAH NEWSPAPER

ABSTRACT

Among State aided fund transfers, formal announcement and advertisement revenues are one of the major income sources for local press. History about the distribution process of these resources by Press and Announcement Agency is very old dated. Occasionally, some critics occurred that some local newspapers were established just to receive these revenues, but sometimes it is observed that local press members tended to unite since the conditions are as hard as receiving benefits of advertisements or with an aim to share the aggregated formal advertisement revenues at provincial level. An intense Union process for local newspapers as experienced in 2012 with support of Press and Publishment Agency. This study is about a comparatively early dated union of newspapers in 1960s, just after foundation of Press and Announcement Agency. This merger was realized with the publication of *Amasya Sesi*, *Emel*, *12 Haziran* and *Yeşilirmak Postası* as a single newspaper in November 1964 under the name *Sabah*.

¹ Bu makale 14-17 Mart 2019 Tarihleri Arasında Düzenlenen Uluslararası Türk Dünyası Basın Sempozyumunda Sunulan Bildirinin Geliştirilmiş Tam Metnidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, nazkahraman@gmail.com, OrcID:0000-0003-1001-2243

. Besides this union is one of the longest newspaper unions in Turkish press history. One the most significant findings of the study is that the union was aimed at benefiting from formal announcement and advertisement revenues. Another important finding is that this union was supported by the state.

Keynotes: Amasya press, Sabah newspaper, newspaper union, Press and Announcement Agency

GİRİŞ

Yerelin temsili, ilişki ve müzakere aracı olarak yerel medya (Kural, 1998: 195), bireylerin içinde yaşadıkları topluluklar, mekânlar ve kentlerle toplumsal, kültürel, ekonomik ve çevresel ilişkinin kurulma ve sürdürülme araçlarıdır. Çünkü kitle iletişim araçları olarak yerel medya örgütlenmeleri, yerele ilişkin bilginin sunulduğu, taleplerin kamuoyunda tartışılmaya açıldığı (Yaşın, 2009: 116), yerel yönetimlerin denetlendiği mecralardır. Dolayısıyla siyasal katılım ve demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak yerel medya işletmelerinin varlığını koruması oldukça önemlidir. Fakat Türkiye’de (yerel) medyanın sahiplik yapısı, iktidar ve sermaye gruplarıyla ilişkisi ve kurumsal yapısı oldukça sorunludur. Bir medya işletmesini kurmak ve sürdürmek için yeterli sermaye, nitelikli insangücü ve gelişmiş teknolojiyi kendi çabalarıyla bir araya getiremeyen işletme sahipleri, çoğu zaman iktidarın mali desteğine ihtiyaç duyabilmektedirler. Devletin basına yönelik olarak sağladığı vergi indirimleri, malzeme alım desteği ve kâğıt sübvansiyonu gibi destekler, özellikle yerel medya için oldukça önemlidir.

Öte yandan devletin (yerel) medya işletmelerine sağladığı destekler içinde, resmi ilan ve reklam gelirleri, önemli bir yer tutmaktadır. Basın İlan Kurumu’nun resmi ilan ve reklamların yayınlanması nedeniyle 2018 yılı sonu itibariyle yerel gazetelere aktardığı miktar, 493 milyon liradır. (<https://www.bik.gov.tr>). Devletin yerel gazetelere sağladığı bu destekler nedeniyle, daha küçük ölçekli gazetelerin sadece resmi ilan gelirleri için yayımlandığı bile belirtilmektedir (Girgin, 2009: 116; Şeker, 2017: 62).

Bu durum bir taraftan, resmi ilan gelirlerinin cazibesi karşısında yerel gazetelerin sayısının artması gibi bir sonuç doğururken; diğer taraftan da mevcut gazetelerin, söz konusu il düzeyinde dağıtılan resmi ilan gelirlerini paylaşmak adına birleşmeyle sonuçlanmaktadır. Gazetelerin birleşmesi meselesi sadece gazete sahipleri tarafından ele alınan bir yöntem değildir. Basın İlan Kurumu, 2012 yılında

“basında değişim ve dönüşüm”³ adıyla, yerel gazetelerin birleşmeye özendirilmesi veya zorlanması sürecini başlatmıştır. Siyasal iktidarın yerel gazetelerin sayıca çok fazla olmaları ve sadece ilan almayı hak edecek kadar baskı yapılması gibi tespitlerden hareketle⁴ sürdürülen süreç, yerel medyaya zarar vereceği gerekçesiyle ve ayrıca Kurumun böyle bir görevinin olmaması nedeniyle eleştirilmiştir⁵. Gazetelerin birleşmesi süreci, ilk olarak Erzurum’da on altı günlük gazetenin dört gazete olarak birleşmesi ile başlamış ve Kurum temsilciliğinin olduğu illerde, bizzat temsilcilikler tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Sivas’ta on beş gazete, üç gazeteye; Afyon’da yirmi bir gazete on üç gazeteye; Mersin’de on altı gazetenin dokuz gazeteye düşmüş olması yaygın bir çalışma yapıldığının göstergesidir. Fakat siyasal iktidarın bu çabası, gazete sayılarını istendiği ölçüde azaltmamış, bilakis gazete sayıları artmıştır. Çünkü TÜİK verilerine göre, 2012 yılında 3104 olan gazete sayısı, 2013 yılında 3100’e yükselmiştir. Diğer taraftan gazete sayılarındaki bu artış, tirajlara da yansımamıştır. Çünkü yine TÜİK verilerine göre 2012 yılında %16,8 olan yerel gazete tirajları, 2013 yılında %14,7’ye düşmüştür (<http://www.tuik.gov.tr>).

Fakat gazete birleşmesi, Türk basın tarihinde çok daha önce deneyimlenmiş bir olgudur. Bu deneyimlerden (belki de ilklerden) birisi, 1964’te Amasya’da dört yerel gazetenin birleşmesi olayıdır. Bu çalışma, Basın İlan Kurumu’nun 2012’de gündeme getirdiği gazete birleşmesi meselesini, Basın İlan Kurumunun kurulmasını (1961) takiben 1964’te yaşayan Amasya örneğinde ele almayı hedeflemektedir. Dolayısıyla çalışmanın konusu, Amasya’da Basın İlan Kurumu kurulduğunda yayınlanmakta olan *Emel*, *Amasya Sesi*, *Yeşilirmak Postası* ve *12 Haziran*’ın tek bir gazete etrafında birleşme sürecidir.

³ Kurumun Genel Müdürü, Mehmet Atalay, şu şekilde belirtmektedir: “Bütün meselemiz, dünyada yeni medya ortamlarının hızına yetişemezken, birilerinin sırf resmi ilan almak için gazeteciliği ayağa düşürmesine karşı bir duruş sergilemektir. ... Bizim yönetim anlayışımız, olduğun yerde saymaktan ziyade, olamadığın yere doğru sürekli ilerlemektir. Bu noktada karar vermekte zorlanan yerel basınımızın değerli gazetelerini daha hızlı davranmaya çağırıyoruz. Gemi limandan ayrılmadan, yerimizi alalım.” (Gazeteler Birleşecek, 2012)

⁴ 60 bin nüfuslu bir şehirde 25 tane yerel gazetenin olmasını tuhaf karşılayan dönemin başbakan yardımcısı, katıldığı bir konferansta şunları söylemiştir: “Biz bunu da denetlemek zorundayız. Gazetecilik bu kadar da ayağa düşmemeli. ...500 tirajı olduğu görülen bir gazetenin bayi satışı 3 bile değil. Sadece 500 tane basıp bizden 20 bin lira ilan parası alıyor. Haksızlık değil mi- Dolayısıyla buna da bir çeki düzen getireceğiz. Yerel medya bizden ilan aracılığıyla çok destek alıyor. Şimdi biz bu gazetelerin birleştirilmesi yoluna gideceğiz.” (Gazeteler Birleşecek, 2012).

⁵ Bu eleştirilerden birisi, Malatya Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyesi Vahap Güner tarafından dile getirilmiştir (Basın İlan Kurumu Suçüstü Yakalandı, 2013).

Bu nedenle çalışmada öncelikle Türk basın tarihinde resmi ilan meselesi ele alınmış ve çalışmanın odaklandığı 1960'lardan önceki süreç irdelenmiştir. Bu noktada Demokrat Parti dönemine kadar olan tarihsel süreç kısaca özetlenmişken, 1950'lere detaylı yer verilmiştir. Bunun nedeni 1960'larda resmi ilan meselesi ile ilgili yaşanan sürecin 1950'lerden devralınmış olmasıdır. Yani Basın İlan Kurumunu kurulduğu 1960'lar, resmi ilan meselesinin en yoğun tartışıldığı dönemlerden birisidir. Gazetecilerle gazete sahiplerini, gazete sahipleriyle hükümeti ve hatta gazetelerle gazeteleri karşı karşıya getiren meselenin bu kadar yoğun tartışılmasının en önemli nedeni, resmi ilan gelirinin gazeteler için önemli bir gelir kaynağı olmasıdır. Bir diğer ve belki de en önemli neden ise, bu tartışmanın 1960'lardan önce başlaması ve aslında 1950'lere ait olması ya da Demokrat Parti döneminde medya-iktidar ilişkisi bağlamında en dikkat çekici tartışmalardan birisinin resmi ilan dağıtım meselesi olması nedeniyle resmi ilan meselesinin 1950'lerdeki durumu detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Amasya basını ve resmi ilan tartışmalarına yine 1950'lere odaklanılarak değinilmiş ve son bölümünde de gazete birleşme süreci ele alınmıştır.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Türk Basını ve Resmi İlan Meselesi

Ülkemizde resmi ilanların⁶ yayınlanması, süreli yayınlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (<https://www.bik.gov.tr>). Yaklaşık iki yüzyıldır devam eden bu süreçte farklı yasal düzenlemeler yapılmış ve farklı kurum ve kuruluşlar resmi ilanların dağıtımına aracılık etmiştir. Resmi ilan gelirlerinin gazeteler için önemli bir gelir kaynağı olması, hangi kurum ve kuruluşun aracılık etmesinden ziyade, nasıl aracılık ettiği ve resmi ilanların ne şekilde dağıtıldığı konusunu ön planda tutmuştur. Çünkü Türkiye basın tarihinde, siyasal iktidar ve gazeteciler arasında resmi ilan dağıtımından kaynaklanan sorunlara ilişkin örnekler sıkça rastlanmıştır. Bu noktada,

⁶ Basın İlan Kurumu mevzuatı resmi ilanı şöyle tanımlamaktadır: "Genel ve katma bütçeli dairelerle il özel idareleri, belediyeler, köyler ve iktisadi devlet teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası, kamu hukuku tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerin verdikleri, reklâm mahiyetini taşımayan ilânlar, resmî ilân sayılır." (<https://www.bik.gov.tr>).

Basın İlan Kurumunun kurulması ve resmi ilan dağıtımının koşullarının süreli yayınların nitelikleri üzerinden belirlenerek, siyasal iktidarın resmi ilan verilecek gazeteyi seçme hakkının sınırlandırılması oldukça önemlidir.

1.1.1. Osmanlı İmparatorluğundan Demokrat Parti Dönemine Resmi İlan Meselesi

Osmanlı İmparatorluğunun ilk resmî gazetesi olan ve 1831’de çıkarılan Takvim-i Vekayi’ ile başlayan resmi ilanların yayınlanması⁷ (Şapolyo, 1971: 106), 1840’da çıkarılan Ceride-i Havadis’te de devam etmiştir (<https://www.bik.gov.tr>). Osmanlı İmparatorluğunun matbaa ve basın ile ilgili ilk düzenlemelerden birisi olan 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi, resmi ilanların dağıtılmasına ilişkin düzenleme yaparak (madde 8), resmi ilanların tüm gazetelerde ücretsiz olarak yayınlanmasını zorunlu kılarak, bu konudaki yetkiyi İstanbul’da Matbuat Umum Müdürlüğü’ne ve vilayetlerde ise mahalli idarelere vermiştir (İskit, 1939: 692). Fakat resmi ilanların ücretsiz yayınlanma zorunluluğu, 1909 tarihli Matbuat Nizamnamesi ile kaldırılmıştır (İskit, 1938: 709). Dolayısıyla da Nizamname, resmi ilanların ücret karşılığı yayınlanması ilkesini benimsemiştir.

Cumhuriyet döneminin resmi ilan dağıtımı konusundaki düzenlemeleri, kamu ihaleleri üzerinden izlenebilir. Bunlardan birisi, 22 Nisan 1925 tarihinde yürürlüğe giren 661 sayılı Hükümet Namına Vuku Bulacak Müzayede ve Münakaşa ve İhalat Kanunu, diğeri ise 1928 yılında çıkarılan 1322 sayılı Kanunların ve Nizamnamelerin Sureti Neşir ve İlanı ve Meriyet Tarihi Hakkında Kanun’dur (Acu, 2013: 361). Bu düzenlemeler, kamu ihalelerine ilişkin ilanların gazeteler aracılığıyla duyurulmasını kanun kapsamına almıştır. Yine bu süreçte resmi ilanlarla ilgilenen kurum Anadolu Ajansıdır. Fakat bu iş, belediye ile yapılan bir sözleşme doğrultusunda İstanbul’daki ilanlarla sınırlıdır (Alemdar, 2001: 152). İstanbul’un yanı sıra Ankara ve İzmir’i de kapsayacak yeni bir düzenleme 1931’de yapılır ve resmi ilan dağıtım işi, bu defa Maarif Cemiyeti’ne verilir (Resmî Gazete, 1931: 1870). Cemiyet bu işi, Türk Basın Birliği Resmi ve Ticari İlanlar Şirketi aracılığıyla 1943 yılına kadar yürütür. Aynı yıl yapılan bir düzenleme ile aracılık hakkı sadece

⁷ Şapolyo ayrıca (1971: 106), Takvim-i Vakayi’nin yayınlanmadığı süreçte devlete ait satın almalar gibi ilanlarının özel gazeteler tarafından yayınlandığını belirtir.

resmi ilanları kapsayacak şekilde Türk Maarif Cemiyeti'nden alınarak Türk Basın Birliği'ne verilmiştir. Birliğin birçok gazeteyle birlikte kurduğu Türk Basın Birliği Resmi ve Ticari İlanlar Şirketi ise 1957'de kurulan Resmi İlanlar Şirketi'ne kadar görev yapmıştır (Yıldız, 1996: 497).

Resmi ilanlar konusunda yasal düzenlemelerin daha yoğun yapıldığı ve yukarıda da belirtildiği gibi resmi ilan meselesinin basın-iktidar arasındaki ilişkinin sorgulandığı alanlardan birisi olduğu dönem Demokrat Parti dönemidir.

1.1.2. Demokrat Parti Dönemi Resmi İlanların Dağıtımı

Resmi ilan dağıtımında ilk düzenlemenin 13 Eylül 1950'de yapıldığı DP döneminin (Alemdar, 2001: 208) resmi ilanlar konusundaki tutumu oldukça önemlidir. DP iktidarının resmi ilanlar konusundaki uygulamaları, basına ilişkin genel düzenlemeler ve daha önemlisi hükümetin basına ilişkin bakış açısı ile doğrudan ilgili/ilişkilidir⁸.

DP iktidarının basın konusundaki ilk uygulaması, 1931 basın yasasının basın üzerinde uyguladığı denetimi kaldırarak basına özgür bir ortam sağlayan (Topuz, 2003: 193) 5680 sayılı kanunu yürürlüğe koymak olmuştur (Resmî Gazete, Temmuz 1950: 24). Bu kanunla ilgili en önemli yenilik, gazete çıkarmak için yetkili mercilerden izin alma uygulamasının kaldırılarak sadece beyanname vermenin yeterli hale getirilmesidir. Çok geçmeden hükümet 13 Eylül 1950 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile resmi ilan dağıtımına ilişkin düzenleme yapmıştır. Düzenleme öncelikle gazeteleri İstanbul'da yayımlananlar ve İstanbul dışında yayımlananlar olmak üzere ikiye ayırmıştır. İstanbul'da çıkan gazeteler için, gazetenin günlük olması, ebadı ve sayfa sayısı, yayın süresi ve baskı tekniği gibi unsurlar göz önünde bulundurulmuş ve bu ilanların dağıtımının, Türk Basın Birliği ve Ortakları Resmi İlanlar Kolektif Şirketi aracılığıyla yapılmasına karar verilmiştir. İstanbul dışındaki gazeteler için ise, ilan sahibi kuruluş yetkili olacaktır. Burada belirtilmesi gereken husus, düzenlemede baskı tekniği olarak belirtilen "rotatif basılmak" şartını yerine

⁸ Ahmed Emin Yalman (1997: 1644), dönemin başbakanı Menderes'in basın konusunda ölçüyü kaçırdığını belirtmek için gazetelere ilişkin olarak yaptığı şu değerlendirmelere yer verir: "Vatan mı? Ben yarın Yeni Sabah sahibi Safa ile Ankara Palas'ta bir yemek yiyeyim, Ahmed Emin yazılarında derhal vazgeçer. Nadir Nadi mi? Ben ona Şili gibi küçük sefaretten, hele hele Viyana'dan bahsedeyim, ertesi gün Nadir benim istediğim gibi yazı yazar. Burhan Felek mi? Birkaç spor federasyon seyahati imkânına karşı mum olur. İçlerinde 20, 30 bin liralık paralara karşı kalemlerini satanlar da eksik olmaz."

getirmemesine rağmen iktidara yakın bir yayın organı olan Zafer gazetesinin bu kurala uymamasına rağmen on yıllık DP iktidarı döneminde en fazla ilan ve reklam gelirine sahip olmasıdır⁹.

Hükümet, 4 Temmuz 1951 tarihli bir başka düzenleme ile, resmi ilanların dağıtımını tamamen hükümetin kontrolüne vermiştir (Alemdar, 2001: 208). Düzenleme resmi ilan ve reklamların kime ne şekilde verileceği, daha önemlisi verilir verilmeme yetkisinin Başbakanlıkta olduğu ikili bir ayrıma gitmiştir. İlk sırada, resmi ilan ve reklam gelirlerinin yarısını alabilecek olan “siyasi mahiyette iç ve dış haberler verip iç ve dış siyaset üzerine kendisi tarafından mütalaalar neşreden gündelik gazeteler” vardır. Bu gazetelerin hangileri olduğunu belirleme yetkisi Başbakanlıktadır ve ayrıca bu gazetelere resmi ilan ve reklam dağıtımında zorunluluk değil tercih söz konusudur. İkinci sırada resmi ilan ve reklamların diğer yarısını alabilecek gazeteler vardır ve bunların hangileri olacağını belirleme yetkisi başbakanlıktadır. Kararname yürürlüğe girdikten sonra yayımlanacak olan gazetelerin ilan ve reklam alabilmesi için ise yine Başbakanlık yetkilidir (Resmî Gazete, 1951: 7876). Böylece tüm resmi ilan ve reklamların dağıtımında Başbakanlık tek yetkili kurum olarak belirlenmiştir.

Bir süre sonra DP resmi ilan ve reklamların dağıtımında yeni bir düzenleme daha yapmıştır. Bir öncekini yürürlükten kaldıran 11 Kasım 1953 tarihli kararname, resmi ilan ve reklamların, amme menfaatine hizmet etmek kaydıyla fikir ve içtihat farkı aranmaksızın günlük gazetelere verileceğini belirtmektedir (Alemdar, 2001: 209). Kararname’ye göre, Cumhuriyet, milli birlik ve beraberliği tehdit eden veya müstehcen yayın yapan gazeteler ile en az altı aylık yayın hayatını doldurmayan gazetelere ilan verilmeyeceğini belirtmektedir. Fakat kararnamenin en önemli kısmı, Başbakanlık tarafından kurulacak bir komisyonun tiraj, asgari net satış, hacim ve fiyatları esas alan en çok dört kategori üzerinden gazeteleri değerlendirerek ilan ve reklam dağıtımına karar vermesidir (Resmî Gazete, 1953: 8555). Burada belirtilmesi gereken husus, DP ile CHP arasında yaşanan gerginliklerin de etkisiyle 14 Aralık 1953 tarihinde çıkarılan ve CHP’nin tüm malvarlığının hazineye devrini içeren

⁹ 11.06.1950 tarih ve 11330 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Muhammen bedeli 15.000 lirayı aşan artırma, eksiltme ve pazarlıklara ait ilânların; Devlet merkezinde çıkan gazete olarak Zafer Gazetesinde yayınlanacağı” hükmünü benimsenmiştir. (Resmî Gazete, 1950: 7539).

kanun (Resmî Gazete, 1953: 8584) ve bu kanun sonucunda kapanan *Ulus* gazetesinin yerine çıkan “*Yeni Ulus*” ve “*Halkçı*” gazetelerinin mevcut mevzuat gereğince ilan ve reklam alamamış olmasıdır (Alemdar, 2001: 209).

Bir başka düzenleme ise 23 Kasım 1957’de ticari ilanların dağıtımını da Türk Basın Birliği Resmi İlanlar Limited Ortaklığı aracılığıyla devlet denetimine alan DP döneminin aynı günlerde (26 Kasım 1957) yaptığı bir başka yasal düzenleme, gazete ve dergi kağıtlarının tek elden ithalini öngörmektedir. DP iktidarı döneminde ilan ve reklamlarla ilgili en önemli düzenlemelerden birisi de, 1 Ocak 1958’den itibaren özel ilan ve reklamların da Türk Basın Birliği Resmi İlanlar Limited Ortaklığı aracılığıyla dağıtılması yani devlet denetimine alınmasıdır (Resmi Gazete, 1957: 9767). Grek kâğıt konusundaki düzenleme ve gerekse de resmi ilan dağıtımı konusunda tüm yetkinin devlette toplanması hem gazeteciler tarafından hem de uluslararası basın örgütleri tarafından eleştirilmiştir¹⁰ (Topuz, 2003: 202).

Demokrat Parti’nin resmi ilan ve reklamlar konusundaki son düzenlemesi, 1 Ağustos 1959 tarihli (Alemdar, 2001: 211). Bu düzenleme resmi ilan ve reklamların, Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığınca gazetelerin nitelikleri, baskı, satış, iade ve kâğıt miktarı gibi unsurları üzerinden yapılacak değerlendirmeye göre dağıtılacağını belirtmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki gazeteler için ise, resmi ilan ve reklam yayınlamak için gereken teknik imkanlar tespit edilinceye kadar gazetelerin seçilmesi yetkisi valiliklere bırakılmıştır (Resmî Gazete, 1959: 10269). Fakat söz konusu düzenlemeye rağmen, gazetelerin iktidarla ilişkisi üzerinden bir sınıflandırmaya göre resmi ilan ve reklam gelirinden faydalanması gazeteleri oldukça zor duruma sokmuştur. Bu sınıflandırmada DP organı gazeteler birinci sırada; DP’yi destekleyenler ikinci sırada ve tarafsızlar da üçüncü sırada yer almışlar ve resmi ilan ve reklam gelirlerinden de bu sıralamaya göre yararlanmış; bazı gazetelerin de ilan geliri kesilmiştir (Çakır ve Yavalar, 2017: 269). İktidarının başında basın ile oldukça iyi ilişkiler içinde olan Demokrat Parti’nin gazetelere kâğıt temini ve resmi ilan dağıtımını başta olmak üzere uyguladığı politikalar, Meclis’te de iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirmiştir (Zabıt Ceridesi, 1960: 153-154).

¹⁰ Nadir Nadi 5 Ocak 1958’de *Cumhuriyet*’te kaleme aldığı yazıda, yaşananları, hükümetin basın üzerinde uyguladığı yeni bir ödül ve ceza sistemi olarak değerlendirirken; Uluslararası Basın Enstitüsü, Başbakan’a hitaben yazdığı mektupta, Türkiye’de basın özgürlüğünün tehlikeye girdiği tespitini yapmıştır (Topuz, 2003: 202)

Sonuç olarak çok kısa bir süre sonra askeri darbe ile iktidarı elinden alınacak olan Demokrat Parti döneminde resmi ilan dağıtımının oldukça sorunlu olduğunu söylemek gerekir. Söz konusu dönemde (1950-1960) gazetelere verilen resmi ilan ve reklamlara bakıldığında ilk sırayı iktidarı destekleyen *Zafer* ve yazılan bir yazı nedeniyle mahkeme kararı ile bir ay kapatma cezası almasının ardından yerine 31 Mayıs-2 Temmuz 1959'da yayınlanan *Zafer Akşam Postası* (İnuğur, 1992: 243) en fazla ilan ve reklam geliri elde etmiştir¹¹.

1.1.3. Resmi İlan Dağıtımında Yeni Dönem: Basın İlan Kurumu

Demokrat Parti'yi iktidardan uzaklaştıran 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin hemen ardından İstanbul Gazeteciler Sendikası, 14/15 Haziran 1960 tarihinde bir toplantı yaparak, basının mevcut sorunları hakkında görüşlerini belirtmiştir. Sendika, gazetecilerin yasal hakları, kâğıt meselesi, gazete kadroları (gazetelerde çalıştırılacak asgari gazeteci sayısı) ve resmi ilan olmak üzere mevcut sorunları dört başlık altında ele almıştır. Resmi ilanların dağıtımı konusunda siyasal iktidarın keyfiliğinin bir sonucu olarak “besleme basın” kavramının ortaya çıktığı ve resmi ilanların hükümetin çıkaracağı bir gazete üzerinden yayınlanması ve böylece hem devletin ekonomik olarak kar elde edeceği hem de gazeteler üzerindeki baskının da biteceği öngörülmüştür (Gazeteciler Sendikasının Basın Meselelerine Dair Görüşleri, 1960: 3).

Öte yandan Türk basınına yakından takip eden Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), de bir rapor hazırlayarak Türkiye’de resmi ilanların gazetelerin maddi varlıklarının koşulu olduğu değerlendirmesini yapmıştır. Resmi ilanı politik bir silah, bir baskı aracı olarak değerlendiren rapor (Türk Basını Hakkında Rapor, Günlük Gazetelerin Seviyesi Yüksek Değil, 1963: 5), bu silahın siyasal iktidarlardan tarafından kullanılma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir (Türk Basını Hakkında Rapor, Resmi İlan Tehlikeli Bir Müessesedir, 1963: 5). Ankara, İstanbul ve İzmir üzerinden inceleme yapılan Raporda ayrıca Anadolu gazetelerinin resmi ilan dağıtımı ile ilgili detaylı bir çalışması olmamasına rağmen, resmi ilanların bu

¹¹ Alemdar’a göre (2001: 212), 1 Temmuz 1950-31 Aralık 1959 arasında gazetelere verilen resmi ilan ve reklam gelirlerinde *Zafer-Zafer Akşam Postası* 7.114.330 lira ile ilk sıradadır. İkinci sırada, 2.653.704 ile Cumhuriyet yer alırken, *Ulus*, 930.953 lira ile sondan üçüncü sıradadır. *Zafer-Zafer Akşam Postası*, kendisine en yakın *Cumhuriyet*’in üç katına yakın ve *Ulus*’un da sekiz katına yakın bir gelir elde etmiştir.

gazetelerin sahiplerine ekonomik ve siyasi güç sağladığı da belirtilmiştir. Enstitünün Türkiye’de basının gelişmesi için dile getirdiği önerilerden birisi, Resmi İlan Kurumu’nun kaldırılarak, resmi ilanların gazeteler aracılığıyla değil, çıkarılacak bir Resmi İlan Gazetesi aracılığıyla duyurulmasıdır. Bunun, hem gazeteleri içerik ve nitelik bakımından zenginleştireceğini ve hem de siyasal iktidarın gazeteler üzerinde baskı kurmasını engelleyeceği belirtilmiştir (Türk Basını Hakkında Rapor, Basının Gelişmesi İçin Ne yapmalı, 1963: 5). Raporda, gazetelerin sayıca fazlalığına vurgu yapılarak, birçoğunun resmi ilan almak için çıktığı tespiti yapılarak bu gazetelere “parazit” benzetmesi yapılmıştır (Türk Basını Hakkında Rapor, Türkiye’de Çok Gazete Var, 1963: 5) .

Cumhuriyet, Vatan, Milliyet, Dünya, Hürriyet, Yeni Sabah gazeteleri 14 Haziran 1960 tarihinde ortak bir açıklama yaparak, hükümetin resmi ilanlar aracılığıyla suni, satışı ve dalkavuk gazeteler yarattığını ve bu nedenle resmi ilanların çıkarılacak resmi ilan gazetesi aracılığıyla yayınlanmasının basının haysiyetini koruyacağını belirtmişlerdir (Milli Birlik Komitesi ve Hükümetin Dikkatine, 1960: 1-5). Milli Birlik Komitesi Başkanı Cemal Gürsel, 24 Haziran 1960’ta Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Samsun gazetelerinin sahip, başyazar ve yazarlarını toplayarak, resmi ilanlar konusundaki görüşlerini paylaşmıştır. Gürsel, öncelikle resmi ilanların gazeteler aracılığıyla yayınlanmasını, besleme basın yaratmak için değil, gazetelerin yaşamasına destek olmak için istediklerini söylemiştir. Gürsel ayrıca, resmi ilan meselesinin devlet bütçesi üzerinde oldukça büyük bir yük olduğunu kabul etmekle ve resmi ilanların hükümetin çıkaracağı bir gazetede yayınlanması yoluyla 20 milyon lira tasarruf edilecek olmasına rağmen böyle bir düzenlemenin 5-6 büyük gazete dışında birçok gazetenin yaşama şansını ortadan kaldıracığını belirtmiştir (Cemal Gürsel Gazete Sahipleriyle Görüştü, 1960: 1-5).

Fakat meseleye Cemal Gürsel gibi bakmayanlar da vardır. Bunlardan birisi konuyu Ulus gazetesindeki köşesinde ele alan Bülent Ecevit’tir. Ecevit, resmi ilan dağıtımında ne kadar adil olunursa olunsun, resmi ilan dağıtım işinin Türk basını, Türk toplumu ve Türk demokrasisi için zararlı bir unsur olmaktan kurtarılamayacağını iddia etmektedir. Resmi ilan dağıtım işine son verildiğinde

kapanmak zorunda kalacak gazetelerin zaten yaşamayı hak etmediklerini belirten Ecevit, bu gazetelerin Türkiye’de basın, toplum ve demokrasiye zarar verdiklerini düşünmektedir (Bülent Ecevit, Türk Basınının Hastalık Yuvaları, 1960: 1-5).

Bu tartışmalar sürerken, 2 Ocak 1961’de 195 sayılı kanun ile Basın İlan Kurumu kurularak, resmi ilanların dağıtımından sorumlu kılınmıştır. Kanun resmi ilan yayınlayacak gazetelerin taşımaları gereken vasıfları, “Münderecat, sayfa sayı ve ölçüsü, kadro, fiili satış, en az yayın hayatı süresi” olarak belirlerken, Kurumun şubesi bulunmayan yerlerdeki gazeteler için gereken vasıfları bunlara bağlı kalmaksızın Basın İlan Kurumu Genel Kurulunca tespit edileceğini belirtmiştir. (Resmî Gazete, 1961: 10702).

Söz konusu Genel Kurul ilk toplantısını yapar ve 8 Nisan 1961’de, kurumun şubesi bulunan ve bulunmayan illerdeki gazeteler için 195 sayılı kanunda belirtilen nitelikleri içerik, en az yayın hayatı süresi, fiili satış, kadro, sayfa sayısı ve ölçüsü başlıklarında detaylı bir şekilde belirtir. Resmi ilanlardan faydalanacak gazetelerin içerik olarak yerel haberlere daha fazla yer vermesi; ilan, reklam ve benzeri içerikli yazılara gazetenin üçte birinden fazla yer verilmemesi; her sayfanın özgün olarak hazırlanması ve gazetenin yayımlandığı yerde basılmış olmasıdır (madde 4).

Gazetenin yayın hayatı ile ilgili olarak ise, en az üç aydır aralıksız ve gününde yayınlanıyor olması ve yıl içinde üç günden fazla yayına ara vermemiş olması şartı getirilmiştir (madde 4). Gazetelerin fiili olarak aboneleriyle birlikte 400 baskıya erişmiş olma koşulu aranırken; kadrosunda bulundurması gereken kişiler, gazetenin yüzölçümüyle doğru orantılı olarak belirtilmiştir. Buna göre her sayıdaki sayfaların yüzölçümü 0,90 metrekare olan gazetelerde bir yazı işleri müdürü ile üç muhabir; 0,68 metrekare olan gazetelerde bir yazı işleri müdürü ile iki muhabir; 0,45 metrekare olan gazetelerde bir yazı işleri müdürü ile bir muhabir görevlendirilmesi zorunludur (madde 4). Gazetelerin resmi ilan alabilmek için gerekli olan sayfa sayıları, gazetelerin yüzölçümleri için belirlenen koşulları sağlamaları ile sınırlı tutulmuş ve yüzölçümleri sağlayan gazetelerin sayfa sayıları serbest bırakılmıştır. Sayfa ölçülerinde yine 0,90 metrekare, 0,68 metrekare ve 0,45 metrekare olarak üçlü sınıflandırma yapılmış ve her üç ölçüde gazetenin olduğu yerlerde ikinci gruptakiler ilk gruptakilerin ve üçüncü gruptakiler de ikinci gruptakilerin yarısı kadar ilan ve

reklam geliri alabileceği koşulu getirilmiştir. Bu ölçülerde gazetenin çıkmadığı yerlerde mevcut gazetelere eşit dağıtım yapılacaktır. Ayrıca günlük gazetenin olmadığı yerlerde resmi ilan ve reklam geliri dağıtılamayacağı belirtilmiştir (madde 5).

Genel Kurul, ayrıca Basın İlan Kurumunun şubesi bulunmayan illerde Valiliğe bağlı olarak Denetleme Kurulları kurulmasını ve gazetelerin resmi ilan alma durumlarının da bu kurulun raporlarına bağlı olmasını karara bağlamıştır (madde 73).

Bu düzenlemelerle birlikte resmi ilan ve reklam dağıtım işini üstelenen Basın İlan Kurumu, Amasya gibi kurumun şubesinin olmadığı illerde, Valilikler üzerinden süreci yönetmeye başlamıştır.

9 Haziran 1964 yılında yürürlüğe giren bir Genel Kurul Kararı (24 numara) ile resmi ilan yayınlamak isteyen gazeteler, kâğıt ambar defteri, gazetenin her gün kaç nüsha basıldığını gösteren baskı defteri, bayi ve iade defteri ve ticaret ve meslek gazeteleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir dışında yayımlanan gazeteler için abone defterini tutmak zorundadırlar. Abone defterinde abonelerin ad ve adresleriyle birlikte abone makbuzlarının gün ve sayıları, abonenin başlangıç ve bitiş tarihleri ve tahsilâtı gösteren yevmiye defterinin madde numarası kayıtlı olacaktır (mad 4).

Aynı düzenlemede gazetelerin en az 6 aylık yayın hayatı olmasını ve günlük yayınlanmaları koşulunu getirmiş ve bir takvim yılı içinde üç günden fazla yayına ara veren gazetelerin resmî ilânları kesileceği belirtilmiştir (mad. 7).

Düzenlemede günlük gazete yayımlanan yerlerde, günlük olmayanlara; makine ile dizilip, rulo kâğıt işleyen makinelerde basılan gazetelerin yayımlandığı yerlerde, elle dizilen veya düz makine ile basılanlara; İstanbul ve Ankara dışında makine ile dizilen gazete yayımlandığı takdirde, elle dizilen gazetelere; Ankara ve İstanbul'da yazı metinlerini 10 puntodan küçük punto ile dizmeyen gazetelere ilan ve reklam verilmeyeceği belirtilmiştir (mad 8).

Ankara, İstanbul ve İzmir dışında yayımlanan günlük gazetelerin uyması gereken nitelikleri, yüzölçüm, münderecat, kadro ve fiili satış başlıklarında belirtmiştir. Gazeteleri yüzölçümleri açısından üç kategoriye ayıran düzenleme, birinci kategori yüzölçümü 0,90 metrekare, ikinci kategori yüzölçümü 0,68 metrekare, üçüncü kategori yüzölçümü 0,45 metrekaredir (mad 31). Bu kategorilerde

bulundurulması gereken en az kadrolar ise, ilk kategori için bir yazı işleri müdürü ve üç muhabir; ikinci kategori için bir yazı işleri müdürü ile iki muhabir; üçüncü kategori için ise bir yazı işleri müdürü ile bir muhabirdir. Ayrıca yazı işleri müdürü ve muhabirler gazetenin yayımlandığı yerde ikamet etmek zorundadırlar ve gazete sahibi ayrı bir yazı işleri müdürü bulundurmak şartı ile gazetesinin yazı işlerinde çalışabilir (mad 33).

Gazetelerin münderecat bakımından taşımaları gereken nitelikler ise şöyledir: İlan ve reklâmlara, bu mahiyetteki yazılara, resimlere ve hazır kalıplara her sayısında üçte bir oranından çok yer vermemek. Geriye kalan münderecatın yarısından çoğunu mahallî haber ve diğer yazılara ayırmış olmak. Her sayfasını her sayı için yeniden dizmiş ve tertiplemiş olarak, yayımlandığı yerdeki matbaalarda basmış olmaktır (md 32).

Aynı yerde yayımlanan gazeteler için resmi ilan dağıtımı, yüzölçümü toplamı 0,90 metrekareden aşağı olmayan gazetelere eşit olarak; 0,68 metrekareden aşağı olmayan gazetelerin her biri için yukarıdaki gazetelerin yarısı ve 0,45 metrekareden aşağı olmayan gazetelerin her biri için üçte biri olarak yapılır (mad 36).

1.2. 1950'lerden 1960'lara Amasya Basını

Çok partili hayat geçişle birlikte Amasya'da yayınlanan gazetelerin sayısında bir artış görülmektedir. Yayın hayatına devam eden gazetelerin yanı sıra, Demokrat Parti iktidara geldiği 1950'den sonra yayın hayatına başlayan çok sayıda gazete mevcuttur. Bunlardan ilki, Ali Şevket Çaycı tarafından çıkarılan ve 20 Mart 1950'de ilk sayısı okuyucu ile buluşan *Amasya* (haftalık-Pazartesi) gazetesidir. Gazete dönem dönem yayınına ara vermek zorunda kalır ve bir süre sonra kapanır. Fakat Ali Şevket Çaycı tarafından 4 Ocak 1954'te "şimdilik haftada bir çıkar" sloganıyla tekrar yayın hayatına başlar. Yine bu dönemde, Hüsnü Saydut tarafından 20 Aralık 1950'de çıkarılan *Amasya Postası* (haftalık-Çarşamba), Muzaffer Eken tarafından 6 Mart 1953'te çıkarılmaya başlanan *Yeşilirmak* (haftalık-Cuma) gazeteleridir. Bir diğer gazete yine Muzaffer Eken tarafından çıkarılan ve ilk sayısı 24 Aralık 1954 tarihli *Yeşilirmak Postası* (haftalık-Cuma) ve R. Bağcıoğlu tarafından 12 Kasım 1954'te çıkarılmaya başlanan *Demokrat Amasya* (Salı ve Cuma). Lütfi Akcan tarafından 21 Nisan 1955'te çıkarılan *Amasya Sesi* (günlük-Pazar hariç her gün), Ahmet Can Demiray tarafından 22 Nisan 1959'da çıkarılmaya başlanan *Yanık Aşık* (günlük-

Pazar hariç her gün) ve 12 Haziran 1958'de Necmettin Çeliköz tarafından *12 Haziran* (günlük-Pazar hariç her gün) gazeteleridir. Ayrıca, 26 Ekim 1955'te yayın hayatına başlayan *Günüşiği* (15 günde bir) gibi öğrenci gazeteleri ve Ruhi Yıldırım tarafından 15 Temmuz 1957'de çıkarılan *Gençliğin Sesi* (aylık) gibi dergilerin de varlığından söz etmek gerekir.

Demokrat Parti dönemi, ulusal basında olduğu gibi Amasya basını için de oldukça hareketli geçmiştir. Gazete sayfalarında hemen her gün başka bir gazeteyle yaşanan kavga yer almaktadır. *Amasya*'nın 1950'de *Amasya Yeşilyurt* ile 1954'te tekrar yayın hayatına başlar başlamaz *Emel* ve *12 Haziran* ile, ilerleyen süreçte ise *Demokrat Amasya* ile yaşadığı polemikler, dönemin gazete sayfalarına bakıldığında ilk göze çarpanlardır. Amasya basınında bu polemiklerin ne kadar ciddi olduğunu gösteren bir olay ise, *Amasya Sesi* ile *Yeşilirmak Postası* arasında yaşanan gerilimin mahkemeye yansımış ve her iki tarafın da 6 ay hapis ve 5000 lira para cezasına çarptırılmış olmasıdır (Basın Davamız, 1955: 1).

Gazeteler arasında yaşanan gerginlikler ve karşılıklı suçlamalara konu olan olayların başında resmi ilan meselesi gelir. Hükümetin mevcut mevzuata rağmen resmi ilan dağıtımını konusunda keyfi olarak nitelendirebilecek tutumunun da etkisiyle Amasya'da gazeteler karşı karşıya gelmiştir. Hükümetin tutumunun keyfi olarak nitelendirilmesinin nedeni, söz konusu döneme ilişkin gazeteler incelendiğinde elde edilen bulgulardır. DP iktidarı süresince resmi ilan ve reklam gelirlerinin dağıtımını konusunda yapılan üç yasal düzenlemede günlük gazete olma ve altı aylık bekleme süresini geçirmiş olma öne çıkan gerekliliklerdir. Fakat aynı zamanda hangi gazeteyle nasıl dağıtılacağı konusundaki yetkinin tek bir elde olması, bazı gazetelerin söz konusu vasıfları taşımamalarına rağmen resmi ilan almalarına neden olabilmektedir. Örneğin, Kasım 1954'te Salı ve Cuma günleri çıkacağı sloganıyla yayınlanmaya başlanan *Demokrat Amasya*, 25 inci sayısından itibaren haftanın sadece Cuma günleri yayınlanmaya başlanan bir haftalık gazetedir. Fakat gazetenin söz konusu döneme ilişkin nüshaları incelendiğinde her sayısında en az üç ve bazen de altı-yedi adet resmi ilan bulunmaktadır. Bir diğer örnek, bazı günler gazetenin tamamını kapsayacak kadar resmi ilan alabilen *Amasya Sesi*'dir. Örneğin 1956'da *Amasya Sesi*, 14.483 lira resmi ilan geliri ile söz konusu yıl Amasya'da dağıtılan ilan gelirinin

yarısını almıştır (Listeyi ve Yazıyı Oku da Kulağına 2. Küpeyi Tak, 1961:1). Bu durum elbette gazeteler arasında sorunlar yaşanmasına ve konuyu sütunlarına taşımalarına neden olmuştur.

Fakat Amasya basınının konuya ilgisi kendi içlerinde resmi ilanların orantısız dağıtımı konusuyla sınırlı değildir. Ulusal düzeyde olası bir resmi ilan düzenlemesi konusu daha askeri darbe gerçekleşmeden ve Basın İlan kurumu kurulmadan 1960 başında Amasya basını meşgul etmektedir. Konuyu gündeme taşıyan ilk gazetelerden birisi, *Yeşilirmak Postası*'dir. "Anadolu Gazetelerinin Yeni İlan Tevzi Şekli" başlığıyla gazetenin 16 Ocak 1960'ta ilk sayfaya taşıdığı haber, resmi ilanlar konusunda bir düzenlemenin oldukça faydalı olacağı yönündedir. Çünkü hak etmeyenler resmi ilan yayınlamayacak ve bu da gerçek işi gazetecilik olanların lehine bir durum olacaktır. Fakat böyle düşünmeyenler de vardır. Konuyu "Anadolu Matbuatı çöküyor" başlığıyla 27 Ocak 1960'ta manşete taşıyan ve tam sayfa yer veren *Amasya*, resmi ilan dağıtımının resmî gazete ile yapılacağına ilişkin bir radyo haberi üzerine, Anadolu Gazeteciler Cemiyetini harekete geçmeye çağırılmaktadır. Çünkü böyle bir kararın Anadolu basını için felaket olacağını düşünmektedir.

Dolayısıyla DP dönemini oldukça hareketli geçiren Amasya basını 27 Mayıs askeri darbesinden sonra yayın sayısı artmış olmasına rağmen, görece sakin bir sürece girmiştir. İlçeler ve merkezde yayınlanmakta olan çok sayıda gazetenin yanı sıra yayın hayatına giren dergiler de mevcuttur. Amasya'da 1960'ların başında, *Amasya Sesi*, *Yeşilirmak Postası*, *Emel* ve *12 Haziran*, *Amasya* ve *Yanık Aşık* gibi gazeteler ile *İlke*, *Toplum* ve *Mücadele* gibi dergiler yayınlanmaktadır. Bunlardan *Amasya Sesi*, *Yeşilirmak Postası*, *Emel* ve *12 Haziran* 1964 sonlarında tek bir gazete etrafında birleşmişler ve yayın hayatlarını uzunca bir süre bu şekilde sürdürmüşlerdir.

1.3. Birleşmeye Katılan Gazeteler:

Bu gazetelerden *Amasya Sesi*, 21 Nisan 1955'te Lütfi Akcan tarafından günlük (Pazar hariç her gün) olarak yayınlanmaya başlanmıştır. Akcan'ın aynı zamanda yazı işlerini de idare ettiği gazete, iki sayfadır ve Amasya matbaasında basılmıştır.

Aynı zamanda yazı işleri müdürü de olan Muzaffer Eken tarafından ilk sayısı 24 Aralık 1954'te yayınlanan *Yeşilirmak Postası* ise Cuma günleri çıkan bir haftalık gazetedir. Sayfa sayısı iki olan gazete, bu sayfalar (resmi) ilanlar için yetersiz kaldığında dört sayfa olarak da basılmaktadır. Samsun Demokrat Matbaa'da basılan *Yeşilirmak Postası*, 19 Mart 1956'da günlük (Pazar hariç her gün) olarak yayın hayatına devam eder. Gazete, 1960'a girerken, künyesindeki kişilerin sayısı artmıştır. Muzaffer Eken imtiyaz sahibi, Ruhi Yıldırım neşriyat müdürü ve baş muhabiri, Şükrü Karadayı ise gazetenin ve matbaanın ticari işlerinden sorumludur. *Yeşilirmak Postası*'nın dizgisi ve baskısı Amasya'da Yeşilirmak matbaasında yapılmaktadır. Bugün hala varlığını sürdüren bu matbaanın Amasya'da birçok gazete ve derginin basılmasını da sağladığını söylemek gerekir. Bunlardan bazıları, *Yeşil Amasya*, *Bizim Şehir*, *Çağrı*'dir.

Atatürk'ün Amasya'ya geldiği günün olan 12 Haziran anısına bu adı alan, *12 Haziran* 1958'de akşam gazetesi olarak yayın hayatına başlar. Pazar hariç her gün ve iki sayfa olarak yayınlanan *12 Haziran*'ın sahibi Necmettin Çeliköz, yazı işleri müdürü ise Hasan Fatih Kartal'dır. Başlangıçta dizgisi ve baskısı Turhal matbaasında (Tokat) yapılmış, fakat bu durum çok kısa sürmüş ve 16 Temmuz 1958 tarihli 27 inci sayısından itibaren gazetenin dizgi ve baskısı Amasya'da 12 Haziran matbaasında yapılmaya başlanmıştır. Matbaa daha sonra *Mücadele* ve *Yanık Aşık* gibi gazetelerin basımını da üstlenmiştir.

Amasya'nın ilk Türkçe gazetelerinden birisi olan *Emel* ise, 15 Nisan 1920'de Sırrı Soğukpınar tarafından çıkarılmıştır (Coşar, 1964, s. 173). Dönem dönem yayınına ara vermek zorunda kalan gazete, 1950 sonlarında tekrar yayın hayatına başlar. *Emel*'in bir gazete olarak Amasya basın tarihi açısından ve Millî Mücadeleye verdiği destek de Türkiye basın tarihi açısından tartışılmaz derecede önemlidir. Fakat *Emel*'in ayrıca sahip olduğu matbaayı ve imkanlarını diğer gazetelere açması bir o kadar önemlidir. *Amasya*, *Yeşilyurt* ve *Amasya Postası*, Amasya Halkevi dergisi olan *Yeşilirmak*, *Emel* matbaasında basılan gazete ve dergilerden bazılarıdır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Basın İlan Kurumunun kurulmasının ardından Türkiye'deki hemen tüm gazeteler gibi Amasya basını da sürece uyum sağlamaya ve önemli bir gelir kaynağı olan resmi ilan gelirlerinden faydalanmaya çalışmıştır. Fakat daha fazla resmi ilan geliri beklentisi, gazetelerin birbirlerinin aldıkları resmi ilanları takip etmelerine, memnun olmadıklarında durumu şikâyet konusu yapmaları ve tüm bunları gazete sayfalarına taşımalarına neden olmuştur. Gazetelerin resmi ilan geliri paylaşım sürecinin son aşaması ise, bir gazete etrafında birleşmeleridir. Bu çalışmanın amacı, Amasya'da *Amasya Sesi*, *Emel*, *12 Haziran* ve *Yeşilirmak Postası* gazetelerinin Kasım 1964'te tek bir gazete etrafında birleşmesinin neden ve nasıl yaşandığını ortaya çıkarmaktır.

2.2. Yöntem ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı doğrultusunda, söz konusu gazetelerde yayınlanan resmi ilanlar ve bunların karşılında elde edilen gelir; gazetelerin çalıştırdıkları kişi sayıları, baskı ve satış adetleri; söz konusu gazetelere ait "icmal varakaları" ve Amasya Valiliği "İlan Tevzi Defteri" gibi bilgi ve kaynaklara erişim sağlamak için Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü ve Amasya Valiliği ile iletişime geçilmiştir. Fakat her iki kurumdan da "hiçbir" bilgi ve belge temin edilememiştir. Ayrıca her iki kurum nezdinde sürdürülen bilgi ve belge talebi, çalışmanın sürecini fazlasıyla uzatmıştır. Öte yandan araştırmaya konu olan gazetelerden ikisinin isim değişikliği yaparak ve aynı aileler tarafından yayınlanması nedeniyle söz konusu gazeteler ziyaret edilmiştir. *Emel* için *Yeni Emel* ve *Yeşilirmak* için *Yeşilirmak Postası*'na gerçekleştirilen ziyaretler ve bilgi belge talebi de sonuçsuz kalmıştır. Son olarak gazetelere ödenen resmi ilan gelirlerine ilişkin ödeme evraklarının örnekleri Amasya Defterdarlığından da sorgulanmış ve hiçbir dokümana erişim sağlanamamıştır.

Bu aşamadan sonra, çalışmanın metodolojisi, Basın İlan Kurumundan sonra resmi ilan dağıtımı konusunda yapılan yasal düzenlemelere gazetelerin uyum süreçlerinin gazete nüshalarında irdelenmesi şekline dönüşmüştür.

Çalışmanın değişen metodolojisine bağlı olarak veri toplama süreci söz konusu gazetelerin nüshalarının ve döneme ilişkin yerel ve ulusal düzeyde yazılı diğer kaynakların incelenmesi ve en önemlisi de araştırmaya konu olan tarihsel sürece tanıklık etmiş gazetecilerle görüşmeler yapılmıştır.

Dolayısıyla birden fazla veri kaynağına başvurulması gerektiğinden çalışmada, nitel araştırma modellerinden durum çalışması yaklaşımı benimsenmiştir (Yin, 1984: 23). Çünkü durum çalışması, araştırmacının zaman içerisinde bir veya birden fazla durum hakkında, gözlem, görüşme, materyal, doküman ve raporlar gibi veri toplama araçlarından bir veya birden fazlasını kullanarak betimleme ve durum temalarının ortaya konulmaya çalışıldığı bir yaklaşımdır (Creswell, 2016: 97). Ayrıca durum çalışması, nasıl ve neden sorularını temel alarak, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemesine olanak veren bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 313).

Bu doğrultuda, çalışmaya konu olan gazetelerin incelenmesi için Milli Kütüphane ve Beyazıt Halk Kütüphanesi'nde arşiv taraması yapılmış ve *Amasya Sesi*, *Emel*, *12 Haziran* ve *Yeşilirmak Postası* gazetelerinin Ocak 1961-Kasım 1964 ve birleşmeden sonra yayınlanan *Sabah*'ın Kasım 1964-Aralık 1964 arasındaki nüshaları incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın örneklemini *Amasya Sesi*, *Emel*, *Yeşilirmak Postası* ve *12 Haziran* gazetelerinin Ocak 1961-Kasım 1964 arasındaki nüshaları ve *Sabah* gazetesinin Kasım 1964-Aralık 1964 arasındaki nüshaları oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında, söz konusu tarihsel sürece tanıklık eden ve hayatta olan *Yeşilirmak Postası* yazı işleri müdürü Şükrü Karadayı ile 3-7 Eylül 2018 ve *Emel*'in sahibi İsmet Ongun ile 9-11 Ocak 2019 tarihlerinde görüşmeler yapılmıştır. Dönemin gazetelerine yansımayan bilgilerin elde edilmesi bakımından bu kişilerin araştırmaya katkısı son derece önemlidir. Fakat burada belirtilmesi gereken husus, görüşülen kişilerin aradan oldukça zaman geçmiş olmasına rağmen görüşme talebini uzun süre kabul etmemeleri ve görüşmeye ikna edilme sürelerinin zaman almış olmasıdır. Görüşme esnasında da tedirgin olan bu basın emekçilerinin ileri yaşları ve sağlık problemleri görüşmelerin tahmin edilenden uzun sürmesine neden olmuştur. Aileler hala gazetecilik yapan bu kişilerin üzerinden yarım asırdan fazla geçmiş olmasına rağmen, basının geçmişine ışık tutan bir konuda konuşmak istememeleri, Türkiye'de basın özgürlüğü konusunda oldukça kayda değer bir durumdur.

3. Amasya Basınında Gazete Birleşmesi Süreci:

Basın İlan Kurumu kurulması, Amasya gazetelerinde farklı şekillerde yer almıştır. *12 Haziran ve Yeşilirmak Postası*, 5 Ocak 1961’de “İlan ve Reklam kurumu kuruldu” başlığıyla ve haber içeriği ile konuyu sayfalarına taşımışlardır. *Amasya Sesi* ise, Basın İlan Kurumunu kurulmasını 6 Ocak 1961’de oldukça olumlu karşılayarak ilk sayfada okuyucuya duyurduktan sonra, 3 Şubat 1961’de, yapılan düzenlemenin Anadolu gazetelerinin kalitesini artıracığını ve sadece basın kartı sahibi olmak veya resmi ilan almak için çıkan gazetelerin önünü keseceğini belirtmektedir (Anadolu Gazeteleri İyi Evsafa Çıkarılacak, 1961: 1). Fakat gazeteler bir taraftan da tedirgindir. Basın İlan Kurumu Yönetmeliği ve 8 Nisan 1961 tarihli 1 inci Genel Kurul Kararı doğrultusunda gazetelerin sahip olması gereken nitelikler konusunda Amasya basını hemen aynı özelliklere sahiptir. Hepsi 2 sayfa halinde çıkan gazeteler, 27-29*40-41 cm ebatlarında ve Amasya’da basılmıştır. Gazetelerin hiç birisinde muhabir istihdam edilmemekte ve künyelerinde sadece sahibi ve yazı işleri müdürüne ait bilgiler yer almıştır.

Gazeteler, resmi ilan yayınlatabilmek için ebatlarını ve çalışan sayılarını mevzuatta belirtilen kategorilere uygun hale getirmek ve süreç içinde kesintisiz yayın yapmak zorundadırlar. *Amasya Sesi*, 23 Mayıs 1961’de yeni müeyyideleri şu cümleye ifade eder: “Gazeteler 1 Haziran’dan itibaren 4 sayfa çıkmak zorunda. Yeni kararnameye göre baskı neşir mahallinde olacak. Senede 3 gün neşriyata ara veren gazeteler ilan alamayacak. Kategori esası tespit edildi. Tek yaprak gazetelere ilan yok.” Üç kategoriden birine gazetenin ebadını uyduramayan için sorunlu bir durum olduğunu söyleyen *Yeşilirmak Postası* ise, temkinlidir (Mahalli Basın, 1961:1). Fakat belirtilmesi gereken nokta her iki gazetenin de hala tek yaprak iki sayfa şeklinde çıkıyor olduğu ve yerel haberin gazete sayfalarında yok denecek kadar az olduğudur. Gazeteler ya sayfa ebatlarını büyütecek ya da sayfa sayılarını artıracaktır. *12 Haziran* hariç diğer üç gazete Haziran 1961 başında sayfa sayılarını 4’e çıkarmışlar: *Emel* ve *Yeşilirmak Postası*, 1 Haziran 1961; *Amasya Sesi* ise 2 Haziran 1961’de 4 sayfa olarak çıkmaya başlamışlardır.

Ardından da gazeteler yazı kurullarını genişletmeye ve yeni muhabir(ler) istihdam edilmeye başlanmıştır. Bu konuda Mahmut Yağmur ve Talip Apaydın gibi

edebiyatçıları da yazı kuruluna katan ve Ankara, İstanbul, İzmir ve Amasya'nın ilçelerindeki muhabirleri her sayıda okuyucularına duyuran *Yeşilirmak Postası*'ndan söz etmek gerekir.

Bu arada resmi ilan mevzuatının bir başka uygulaması olan Basın Denetleme Kurulunun oluşturulması için 14 Haziran 1961'de Amasya Valisi başkanlığında bir toplantı yapılır. Toplantıya resmi ilan mevzuatına uyum sağlayan *Emel*, *Yeşilirmak Postası* ve *Amasya Sesi* gazetelerinin sahipleri ile fikir işçileri katılmıştır. Vali tarafından belirlenen kamu temsilcisinin dışında Kurula kura yoluyla seçilen diğer iki üye, işveren temsilcisi olarak Muzaffer Eken (*Yeşilirmak Postası*) ve fikir işçisi temsilcisi olarak ise Ali Savtekin (*Emel*) seçilmiştir. (Basın Denetleme Kurulu Teşekkül Etti, 1961: 1).

Denetleme Kurulu çalışmalarına başlar başlamaz gazeteler arasında resmi ilan kaynaklı tartışmalar da başlar. Gazetelerde bir yandan Denetleme Kurulu üyelerine itirazlar, diğer yandan ise Demokrat Parti dönemini de hatırlatarak resmi ilan dağıtımına ilişkin karşılıklı haber ve yazılar yer almaktadır¹². Gazeteler bu süreçte ya resmi ilanların haksız dağıtıldığına ilişkin olarak Valiliğe veya Denetleme Kurulu kararına itiraz etmek amacıyla Basın İlan Kurumuna başvurmakta ve bu başvurularına ilişkin de okuyucularını bilgilendirmektedirler. Fakat bunları gazete sayfalarından takip etmek, yaşanan bilgi kirliliği nedeniyle son derece güçtür. Çünkü gazeteler Denetleme Kurulu kararlarının aleyhte olduğunu ya da ilanlarının kesildiğine ilişkin başka bir gazete tarafından dile getiren iddiayı anında yalanlamakta ve karşı tarafı aynı şekilde suçlamaktadır. Buna en iyi örnek, 12 Haziran'ın şikâyeti üzerine Amasya Denetleme Kurulunu feshettirdiğini, ayrıca *Amasya Sesi* ve *Yeşilirmak Postası* gazetelerinin kanunsuz olarak 4.000 liralık ilan aldığı ve ilanlarının da kesildiğini iddiasıdır¹³. Buna cevap olarak *Yeşilirmak Postası* ise bunu yalanlamış ve 12 Haziran'ın gazete değil bülten olduğunu iddia etmiştir¹⁴. Karşılıklı devam eden bu kavga, Valiliğin Denetleme Kurulunun

¹² *Amasya Sesi*, 17 Temmuz 1961; *Emel*, 17 Haziran 1961; 12 Haziran, 17 Haziran 1961; *Yeşilirmak Postası*, 19 Ağustos 1961.

¹³ Bkz. 12 Haziran, 29 Ağustos 1961, s. 1

¹⁴ Bkz. *Yeşilirmak Postası*, 31 Ağustos 1961, s.1

çalışmalarına devam ettiği ve *Amasya Sesi* ve *Yeşilirmak Postası*'nın ilanlarının kesilmediği açıklaması ile noktalanmıştır¹⁵.

Amasya basınında görülen gergin ortam devam edip giderken, gazetelerin günlük baskı sayılarını da okuyucu ile paylaştıkları görünmektedir. Birbirine yakın olan rakamlar mevzuatın öngördüğü 400'ün altına düşmemiştir. Çalışma kapsamında incelenen gazetelerin resmi ilan alabilmek için gazetelerde yaptıkları bir diğer değişiklik, gazetelerin ebatlarını büyütme olmuştur. *Amasya Sesi*, 9 Temmuz; *Emel* ve *Yeşilirmak Postası* ise 5 Temmuz 1962'de, *12 Haziran* ise 17 Nisan 1963'te ebatlarını büyütürken 34*50 cm ebatlarına ulaşmıştır.

(Daha fazla) resmi ilan alabilmek için sayfa sayıları ve ebatlarda yapılan değişiklikler, yerel gazeteler için zaten sorunlu olan bir konuyu daha da sorunlu hale getirmiştir. Bu konu, haberdir. Genellikle ulusal basından naklettikleri haberlerin yanı sıra yerele ilişkin haberlerin son derece sınırlı olduğu gazete sayfaları, resmi ya da özel ilan ve reklamlara ayrılmıştır.

Gazeteler yeni durumla başa çıkabilmek için birtakım stratejiler geliştirmişlerdir. Bunlardan birisi, daha fazla fotoğrafa yer vermektir. Bu noktada özellikle yabancı aktrislerin fotoğrafı sıkça ve mükerrer defa gazete sütunlarında yer bulmuştur. Bir başa strateji, haberde tekrara gitmektir. *12 Haziran*'ın Ocak 1964'ten sonraki nüshalarına bakıldığında, dördüncü sayfaların genellikle tamamen aynı, bazen de ufak değişikliklerle benzer olduğu görülür. Gazetelerin bir diğer stratejisi, yeni konu başlıkları veya temalar üretmektir. *Yeşilirmak Postası*'nın Haziran 1963'ten itibaren spor ve astroloji, *Amasya Sesi*'nin Ocak 1962'den itibaren gençlere yönelik edebiyat sayfaları, bu duruma örnektir. Fakat yerel gazeteler için en önemli konu, yerel haberdir. Bu noktada da Valiliğin basın toplantılarını artırarak, gazetecileri bu faaliyetlere davet ederek ve faaliyetlerle ilgili olarak sıkça demeçler vererek haber kaynağı haline geldiğini söylemek gerekir.

Gazeteler bir kez daha sayfa sayısı artırma ve ebatları büyütme yoluna gitmişlerdir. *Yeşilirmak Postası*, 18 Haziran 1963'te sayfa sayısını 6 yaparken; *Emel*, 22 Ocak 1964'te ve *12 Haziran* ise 28 Nisan 1964'te 6 sayfa olarak çıkmaya

¹⁵ Bkz. *Yeşilirmak Postası*, 1 Eylül 1961, s.1

başlamışlardır. *Amasya Sesi* 4 sayfada devam etmiştir. Haziran 1964'te gazeteler arasındaki çekişmeler giderek artmış ve bunun yansıması olarak da her gazete diğerlerine yönelik "haksız resmi ilan" suçlamalarının dozunu artırmıştır. *Yeşilirmak Postası*, *Amasya Sesi* ve *12 Haziran*'ın bir ay süreyle ilanlarının kesildiğini manşete taşımıştır (Amasya Sesi, 12 Haziran Gazetelerinin İlanı Kesildi, 1964: 1). *Amasya Sesi* ise, *Yeşilirmak Postası* ve *Emel*'in fikir işçileri konusundaki yalan beyanları nedeniyle ilanlarının kesildiğini ve 18 Haziran 1963'ten bu yana söz konusu gazetelere ödenen resmi ilan gelirlerinin geri alınacağını duyurmuştur (Yeşilirmak Postası ve Emel Gazeteleri Kadrolarında Noksan Fikir İşçisi Çalıştırılıyor, 1964: 1).

Gazeteler arasında yaşanan bu kargaşa ortamı üzerine Vali Kemalettin Gazezoğlu, Temmuz 1964'te ilde resmi ilan alan gazete sahiplerini konuyu görüşmek üzere davet eder. Vali toplantıda, gazetelerin arasında yaşanan anlaşmazlığın giderilmesi için bir çözüm yolu önerir. Sadece *Yeşilirmak Postası*'nda yer alan bu toplantı ve çözüm yolunun ne olduğu birkaç ay sonra belli olur. Gazeteler, tek bir gazete etrafında birleşecekler ve bundan sonraki yayın hayatlarını tek gazete olarak sürdüreceklerdir (Valimiz Gazezoğlu'nun Gazetecilerle Yaptığı Toplantı, 1964: 1).

Amasya'da dört gazetenin birleşerek yayın hayatlarına tek gazete olarak devam etmeleri kararının alındığı bu toplantı Amasya basını için oldukça önemlidir. Toplantıya katılan İsmet Ongun, süreci şöyle anlatmıştır:

O yıllarda resmi ilan şartları bizim için çok ağırlaşmıştı. Resmi ilanlar da Amasya'dan kadastro geçtiği için çok artmıştı. Mahkeme ilanları da özel ilandan çıkıp resmi ilan olunca ilan birden çok arttı. Vali Gazezoğlu (Allah rahmet eylesin), bizden bıkmıştı. Hangimiz erken gidersek birbirimizi şikâyet ediyorduk. Falanca gazete haksız ilan alıyor, filanca gazete zamanında çıkmıyor gibi, hep şikâyet vardı. Hepimiz yapıyorduk. Vali bir gün hepimizi topladı ve dedi ki: Arkadaşlar sizin ilanınızı kesiyorum. Bu işe bir son verin. Sizi birleştiriyorum. Sonra da bize bir avukat tayin etti birleşme işlemlerini halletmesi için. Biz de birleştik. O kadar ani oldu ki ne yapacağımızı bilmiyorduk. Avukat bize destek oldu. Hepimizin siyasi görüşü farklı olduğu için gazeteyi eşlerimizin üzerine yaptık ve biz gazetede çalışan olduk. (İ. Ongun ile kişisel iletişim, 9 Ocak 2019).

Birleşmenin kendi gazeteleri adı üzerinden gerçekleşen Şükrü Karadayı ise, söz konusu zamana ve sürece ilişkin çok az şey hatırladığını belirtmiş ve hatırladıklarını şöyle özetlemiştir:

Gazeteler arasında bazen ciddileşen tartışmalar yaşanıyor ve hepimiz daha fazla ilan almak istiyorduk. Bizim yayın kadromuz çok zengindi. Öğretmenler yada Amasya’da bulunan edebiyatçılar da bizim gazetede yazıyordu. Bizi daha çok Amasya Sesi ve 12 Haziran şikâyet ediyordu ve biz de hakkımızı arıyorduk. Hiç birimizin aklında birleşme düşüncesi yoktu. Vali bizi çağırdı ve böylece birleştik. (Ş. Karadayı ile kişisel iletişim, 5 Eylül 2018).

Tarihler 16 Ekim 1964’ü gösterdiğinde artık Emel, Amasya Sesi ve 12 Haziran gazeteleri çıkmamış, Yeşilirmak Postası dört gazetenin birleşmesi sonucu ve bu gazeteler adına yayınlanmıştır. Yeşilirmak Postası’nda birleşmeye ilişkin süreci özetleyen yazı, ‘Tek Gazete Olarak Çıkarken’ başlığıyla kaleme alınmıştır:

Bugün bu nüsha ile Amasya’da artık tek bir gazete, okurların hizmetine girmiş bulunmaktadır. Amasya Sesi, Emel, 12 Haziran ve Yeşilirmak Postası gazete sahip ve yöneticileri, sayın Valimiz Kemalettin Gazezoğlu’ndan ışık ve birleştirici tekliflerini dikkatle inceleyerek ve memleketeye hayırlı olacağına inanarak birleşme ve tek bir gazete çıkarma kararına vardık...Belki ilk anda bizim tek gazete çıkarma kararımız. Madde ile ilgili olarak yorumlanacaktır. Bunda bir hakikat payı olduğunu kabul etmek lazım. Ancak bizlerin maddi kazancımız düşünülürken tek olarak çıkan bu gazetenin ciddi vazife ve Amasya’nın sesi ile bağdaşan bir gazete olacağı da düşünülmelidir. Büyük bir manevi külfeti kabul edenlerin maddi kazançları da normal karşılanmalıdır. Tek olarak şimdilik Yeşilirmak Postası adıyla çıkardığımız bu gazete hiçbir siyasi partiyi desteklemeyeceği gibi hizip grup tutmayıp şahsiyette yapmayacak. Amasyalıları dert ve dileklerini dile getiren, memleket davalarına büyük bir ciddiyet ve önemle eğilecek bir gazete olacaktır. Bunun açık ve samimi şekilde bir taahhüt olarak ilan ederken Amasyalıların davalarını dile getiren memleket davalarına büyük bir ciddiyet ve önemle eğilecek bir gazete olacaktır. Bunu açık ve samimi şekli de bir taahhüt olarak ilan ederken Amasya’nın davalarını dile getiren parti, şahıs, grup tutulmadan yapılan bütün yazılara sütunlarımız açık olduğunu saygılarımızla bildiririz.

Fakat gazeteler *Yeşilirmak Postası* adıyla devam edemez ve 23 Kasım 1964’te *Sabah* adıyla yeni bir gazetede ortaklıklarını sürdürme kararı alırlar. Gazetenin sahibi, *Amasya Sesi, Emel, 12 Haziran, Yeşilirmak Postası* gazeteleri adına Muzaffer Eken; Genel yayını yöneten sorumlu yöneticisi de A. Lütfi Akcan’dır. Günlük siyasi bağımsız gazete olarak ve “Basın milletin hür sesidir” sloganıyla çıkan *Sabah*, Amasya Matbaasında basılmakta ve Pazar hariç her gün 4 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Gazetenin 24 Kasım 1964’te yer alan “Bizden sevgili okurlarımıza” başlıklı yazısında, isim değişikliğinin nedeni, süreç içinde yaşanan fikir ayrılıkları ve teknik aksaklıklar olarak belirtilmiştir.

Böylece Amasya’da yayınlanan dört günlük gazete, resmi ilan paylaşımında yaşadıkları anlaşmazlıklar nedeniyle *Sabah* adıyla tek bir gazete olarak birleşmiştir. Çok daha önemlisi bu birleşme, yirmi iki yıl sürmüş ve ortaklığa Amasya Sesi olarak katılan Lütfi Akcan 1986’da ayrılınca *Hür Sabah* olarak iki yıl daha devam etmiş ve 1988’de ise söz konusu gazetenin kapanması nedeniyle ortaklık sona ermiştir (İ. Ongun ile kişisel iletişim, 10 Ocak 2018).

SONUÇ

Türkiye basın tarihinin en erken tarihli gazete birleşmelerinden birisini konu alan bu çalışmada, Amasya’da Ekim 1964’te gerçekleştirilen bir birleşme konu edinilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen *Amasya Sesi*, *Emel*, *12 Haziran*, *Yeşilirmak Postası* gazeteleri önce içlerinden birisi olan *Yeşilirmak Postası* adıyla, daha sonra da yeni bir gazete olarak *Sabah* adı altında birleşmişlerdir. Birleşme sürecinde yaşanan bu isim değişikliği, sürecin gazeteler tarafından yeterince planlanmadığı ve iktidarın önerisinin belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmaya konu olan gazeteler, Basın İlan Kurumunun kurulmasını takip eden süreçte önce mevzuatın öngördüğü niteliklere sahip olmak için nitelik ve içeriklerinde değişiklikler yapmıştır. Sayfa sayısının artırılması, gazete ebatlarının büyütülmesi, gazetede muhabir ve yazı işleri müdür istihdam edilmesi en görünür değişikliklerdir. Ayrıca artan ve genişleyen sayfaları doldurmak için yeni konu ve temaların gazetelerde yer alması, Amasya basınının görüntüsünü de değiştirmiştir. Fakat gazetelerin resmi ilan alabilmek için sahip olmaları gereken nitelikler, özellikle yerel basın için yerine getirilmesi sermaye, zaman ve insangücü gibi unsurlara bağlı olduğundan, gazeteler bu koşulları yerine getirebilmek için çaba sarf etmişlerdir.

Araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi, yaklaşık dört yıl resmi ilan geliri paylaşımı nedeniyle şiddetli geçimsizlik içinde olan gazetelerin ansızın ortak bir gazete çıkarmaya karar vermiş ve bunu hayata geçirmiş olmalarıdır. Karşılıklı suçlamalar eşliğinde ilerleyen karşıtlığın aniden ortaklığa dönüşmesi, söz konusu dönemin resmi ilan gelirlerinin gazeteler için önemiyle açıklanabilir. Çünkü birleşmenin yaşandığı güne kadar basının demokratik toplumlardaki önemine vurgu yapan gazeteler, Amasya’da uzun bir süre tek günlük gazete olarak yayınlanmayı tercih etmişlerdir. Bu da söz konusu gazetelerin gazeteciliği basının demokratik

toplumlardaki varlığından ziyade ticari bir faaliyet bağlamında değerlendirmelerini düşündürmektedir.

Bir diğer önemli husus, siyasal iktidarın tavrının bu birleşmede belirleyici ve yönlendirici olduğudur. Söz konusu birleşmenin dönemin Amasya valisi tarafından bizzat teklif edilmesi, 1960'larda da kamu otoritesinin gazete birleşmesi konusundaki tutumunun, 2012 yılında siyasal iktidarın gazetelerin birleşmeyi özendiren ve teşvik eden tutumu ile aynı doğrultuda olduğunu göstermektedir.

Resmi kaynaklardan birleşmeye giden süreç ve birleşme sonrası elde edilen ilan gelirlerine ilişkin herhangi bir bilgi edinilemediğinden, birleşmenin her bir gazete sahibi açısından ticari olarak katkısına ilişkin bir yorum yapılamamaktadır. Fakat öte yandan ortaklığın çeyrek asır devam etmesi, tarafların söz konusu ortaklıktan memnun olduğunu düşündürmektedir. Çünkü Amasya günlük gazeteler ilan gelirleri uzunca bir süre bu gazeteye verilmiş ve dört ortak arasında eşit olarak paylaşılmıştır.

Ayrıca birleşmeden önce sürekli birbirlerinin eksikliğini arayan ve gerek valilik ve gerekse de Basın İlan Kurumu nezdinde sürekli şikâyetle bulunan gazeteler için birleşme, bir rahatlama sağlamıştır. Dahası gazete sahiplerinin bu ortaklıktan fazlasıyla memnun olduklarının göstergesi, söz konusu ortaklığın ve birleşmenin adeta kendi gazetelerini unutturacak kadar (25 yıl) sürmüş olmasıdır.

KAYNAKÇA

ACU, Melek (2013). Resmi İlan Yayınlama Hakkının Basın İlan Kurumunca Belirlenmesinin Basın Özgürlüğü Açısından Değerlendirilmesi, TAAD, Yıl:4, Sayı:12, (359-390).

ALEMDAR, Korkmaz (2001). İletişim ve Tarih, Ankara: Ümit Yayınları.

AMASYA SESİ, (1961, 17 Temmuz). Listeyi ve Yazıyı Oku da Kulağına 2. Küpeyi Tak, s.1

AMASYA SESİ. (1961, 3 Şubat). Anadolu Gazeteleri İyi Evsafa Çıkarılacak, s.1.

AMASYA SESİ. (1964, 12 Haziran). 12 Haziran Gazetelerinin İlanı Kesildi, s.1.

AMASYA SESİ (1964, 30 Haziran). Yeşilirmak Postası ve Emel Gazeteleri Kadrolarında Noksan Fikir İşçisi Çalıştırılıyor, s.1.

BASIN KANUNU, Resmî Gazete, Sayı 7564, 1950: 24.
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf> (Erişim 01.03.2018).

BAKANLAR KURULU KARARI, Resmi Gazete, Sayı: 7613, 1950: 1.
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7613.pdf> (Erişim: 01.03.2018).

BAKANLAR KURULU KARARI, Resmi Gazete, Sayı: 7539, 1950:1
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7539.pdf> (Erişim: 02.03.2018).

BAKANLAR KURULU KARARI, Resmi Gazete, Sayı: 7876, 1951: 1
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7873.pdf> (Erişim: 02.03.2018).

BASIN İLAN KURUMU Teşkiline Dair Kanun, Resmi Gazete, Sayı: 10702, 1961: 1.
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10702.pdf> (Erişim: 10.05.2018).

BOLU GÜNDEM. (2012) Gazeteler Birleşecek, ,
<http://www.bolugundem.com/yerel-gazeteler-birlesecek-60375h.htm> (Erişim: 11.02.2018)

BASIN İLAN KURUMU SUÇÜSTÜ YAKALANDI. (2013).
<http://www.malatyaguncel.com/basin-ilan-kurumu-sucustu-yakalandi-113707h.htm> (Erişim: 11.02.2018).

CRESWELL, John W (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri, (Çev Edt.: M. Bütün ve SB Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.

ÇAKIR Hamza, YAVALAR Deniz Elif (2017). Demokrat Parti İktidarı ve Basın, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:6 Sayı:3 ss.257-270

COŞAR, Ömer Sami (1964). Millî Mücadele Basını, No: 5, As Matbaası.

CUMHURİYET HALK PARTİSİNİN HAKSIZ İKTİSAPLARININ İADESİ HAKKINDA KANUN, Resmi Gazete, Sayı: 8584, 1953:1
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8584.pdf> (Erişim: 04.03.2018).

ECEVİT, Bülent. (1960, 12 Temmuz). Türk Basımının Hastalık Yuvaları, Ulus, ss. 1-5.

- GİRGİN, Atilla (2009). Türkiye’de Yerel Basın. İstanbul: Der Yayınları.
- İNÜĞÜR, Nuri (1992). Türk Basın Tarihi, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti.
- İSKİT Server (1939). Türkiye’de Matbuat Rejimleri, İstanbul: Matbuat Umum Müdürlüğü
- KARARNAME, Resmi Gazete, Sayı: 8555, 1953:1
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8555.pdf> (Erişim: 04.03.2018).
- KARARNAME, Resmi Gazete, Sayı: 1870, 1931:1,
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1870.pdf>, (Erişim: 10.02.2018)
- KARARNAME, Resmi Gazete, Sayı: 9767, 1957: 1,
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9767.pdf> (Erişim: 05.03.2018).
- KARARNAME, Resmi Gazete, Sayı: 10269, 1959:1,
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10269.pdf>, (Erişim: 05.03.2018).
- KURAL, Sevda Alankuş (1998). “Yerel Medyanın İmkânları”, Birikim, 111-112, s. 195-209.
- MİLLİYET. (1960, 16 Haziran). Gazeteciler Sendikasının Basın Meselelerine Dair Görüşleri, 3
- MİLLİYET. (1963, 1 Temmuz). Günlük Gazetelerin Seviyesi Yüksek Değil, s.5.
- MİLLİYET. (1963, 2 Temmuz). Resmi İlan Tehlikeli Bir Müessesedir, s.5.
- MİLLİYET. (1963, 3 Temmuz) . Basının Gelişmesi İçin Ne yapmalı, s.5.
- MİLLİYET. (1960, 14 Haziran). Türkiye’de Çok Gazete Var, s.5.
- MİLLİYET.(1960, 14 Haziran). Milli Birlik Komitesi ve Hükümetin Dikkatine, ss.1-5.
- MİLLİYET. (1960, 24 Haziran). Cemal Gürsel Gazete Sahipleriyle Görüştü, ss.1-5.
- ŞEKER, Mustafa (2017). Yerel Basın ve Resmi İlan Açmazı, Basın Hayatı, Basın İlan Kurumu, 40, s.60-64 <http://www.bik.gov.tr/basin-hayati-40/> (erişim, 14.02.2017).

T. B. M. M. ZABIT CERİDESİ, Devre: 11, İçtima: 3, 3 Şubat 1960, Çarşamba, s.41-42. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c011/tbmm11011032.pdf> (Erişim: 15.03.2018).

TOPUZ, Hıfzı (2003). Türk Basın Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi

YALMAN, Ahmet Emin (1997). Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim 1922-1971, İstanbul: Pera

YAŞİN, Cem (2009). Türkiye’de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Bahar 2009, (28), 115-153.

YEŞİLIRMAK POSTASI. (1955, 16 Aralık). Basın davamız, s. 1.

YEŞİLIRMAK POSTASI. (1961, 5 Mayıs). Mahalli Basın, s.1

YEŞİLIRMAK POSTASI. (1961, 15 Haziran). Basın Denetleme Kurulu Teşekkül Etti, s. 1.

YEŞİLIRMAK POSTASI. (1964, 24 Temmuz). Valimiz Gazezoğlu’nun Gazetecilerle Yaptığı Toplantı, (1964), s.1.

YİN, Robert (1984). Case Study Research: Design and Methods, Beverly Hills: Sage Publication

YILDIZ, Nuran (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın. SBF Dergisi, 51(1), s. 481-505.

YILDIRIM, Ali; ŞİMŞEK, Hasan (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin.